

AHOLINING O'ZINI O'ZI BANDLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Qudratova G.M.

Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi

Sodiqova N.T.

Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bandlik, uning turlari, olimlarning davlatning ishsizlikni kamaytirish, bandlikni oshirish borasidagi siyosati haqida so'z brogan.

Kalit so'zlar: bandlik, to'la bandlik, samarali bandlik, mustaqil bandlik

Aholi bandligi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishda 2020-yil 20-oktyabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi "Aholi bandligi to'g'risida" qonuni muhim ahamiyat kasb etadi. Qonunining 4-moddasida "Fuqarolarga o'zining ishlab chiqarishga va ijodiy mehnatga doir qobiliyatlaridan foydalanish hamda qonunchilikda taqiqlanmagan, shu jumladan haq to'lanadigan ishni bajarish bilan bog'liq bo'lmagan har qanday faoliyatni amalga oshirish bo'yicha mutlaq huquq tegishlidir", deb belgilangan.

Iqtisodiy kategoriya sifatida aholi bandligi tushunchasini tahlil qilinganda, olimlar unga keng va tor ma'nodagi tavsiyalarni beradilar. Keng ma'noda - fuqarolarning shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojini qondirish bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy-foydali faoliyati va bu faoliyat unga ish haqi(daromad) keltiradi. Tor ma'noda - bu fuqarolarni ish o'rni bilan ta'minlash bilan bog'liq bo'lgan xo'jalik faoliyati ishtirokidagi iqtisodiy munosabatlari majmui deyiladi.

Biz klassik nazariya maktabidan hozirgi xorij va o'zbek olimlarning "bandlik" atamasiga berilgan ta'riflarini tahlil qilib o'tdik. Ma'lumki, bandlik ta'rifi Adam Smit yashagan davridan hozirgi davrgacha anchagina kengaytirilgan. Agar A.Smit o'zining «Xalqlar boyligi tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot» asarida ish bilan bandlikni "odamlarning faoliyati va intilishlari ularning shaxsiy iqtisodiy manfaatlari orqali belgilanishini ta'kidlaydi".O'zbek olimi Q.Abdurahmonov unga kengaytirilgan ta'rifini berib, qo'shimcha sifatida "fuqarolarning qonun hujjatlariga zid kelmaydigan" ish bilan shug'ullanish va ularga ish haqi va daromad keltiradigan faoliyati turini kiritilgan.

Biz O'zbekiston Respublikasi "Aholi bandligi to'g'risida" qonunining 4-moddasida "Bandlik fuqarolarning qonunchilikda taqiqlanmagan, o'z shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qanoatlantirish bilan bog'liq bo'lgan, ularga ish haqi (mehnat daromadi) keltiradigan faoliyatidir" degan ta'rifni ma'qul deb hisoblaymiz.

Aholining bandligi uni kambag'allikdan chiqarishning zaruriy shartidir. Aholining ish bilan bandligi tushunchasi iqtisodiy fanning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi va ikkita nuqtai nazarga tayanib o'rganiladi :

1) bandlik iqtisodiy tushuncha sifatida. Bu holda u mehnatga yaroqli aholining shaxsiy va ijtimoiy iste'mol ehtiyojlarini qondirish va daromad keltirish bilan bog'liqdir;

2) bandlik iqtisodiy muammo sifatida. Bunda u mehnat zaxiralaridan foydalanish darajasi va mehnat bozoridagi vaziyatni tavsiflovchi xamda mehnatga yaroqli jami aholi bilan band bo'lganlar miqdori orasidagi farqni bildirish maqsadida o'rganiladi.

Bandlik - bu fuqarolarning shahsiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish bilan bog'liq bo'lgan, qonunlarga zid kelmaydigan va ularga ish haqi (mehnat daromadi) keltiradigan faoliyatdir. Bandlik holati ishchi kuchidan samarali foydalanish darajasiga ko'ra to'rt guruhga ajratiladi. Bular: 1) to'la bandlik; 2) samarali bandlik; 3) to'la bo'lmagan bandlik va 4) mustaqil bandlik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimova, S. O. FEATURES OF THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Kielce: Laboratorium Wiedzy Artur Borcuch.

2. Alimova, S. (2024). THE ROLE OF UZBEK PEDAGOGY IN DEVELOPING THE SPIRITUALITY OF FUTURE TEACHERS. *Modern Science and Research*, 3(5), 386-392.

3. Alimova, S. (2024). THE MAJOR FACTORS INFLUENCING ON CAREER DEVELOPMENT AND ON ADVANCE OF A CAREER LADDER. *Modern Science and Research*, 3(5), 417-425.

4. Заявитдинова, Н. М., Базарова, М. С., & Ходжиев, А. Б. (2022). ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА СТРАТЕГИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ НА ТЕРРИТОРИИ УЗБЕКИСТАНА. *ББК 65.0501 А 43*, 265.

5. Supiyevna, B. M. (2024). WAYS OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN THE DEVELOPMENT OF PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 131-137.

6. Бозорова, М. С. (2021). Глава 10. Стратегия внедрения цифровых технологий и современных методов в образовательный процесс. In *Инновационное развитие науки и образования* (pp. 122-132).

7. Shadiyev, A. (2024). PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM IN ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS. *Modern Science and Research*, 3(8), 10-18.

8. Shadiyev, A. X. (2024). PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM DEVELOPMENT CHARACTERISTICS. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 108-115.

9. Shadiyev, A. K. (2021). Development and organization catering service in hospitality. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 381-387.
10. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 258-266.
11. Ibodulloyevich, I. E. (2024). Tadbirkorlik Faoliyatini Davlat Tomonidan Qo 'Llab-Quvvatlanishi Va Sohaga Mintaqalar Miqyosida Investitsiya Jalb Qilish Samaradorligi. *Miasto Przyszłości*, 53, 515-523.
12. Ibodulloyevich, I. E. (2023). MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 504-507.
13. Hakimovich, T. M. (2024). Xizmat Ko'rsatish Sohasida Aholi Bandligini Oshirishning Nazariy-Metodologik Asoslari. *Miasto Przyszłości*, 54, 987-995.
14. Toshov, M. (2024). IQDISODIY NOCHOR KORXONALARNI MOLIYAVIY SOGLOMLASHTIRISHNING MOLIYA-KREDIT MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH. *Modern Science and Research*, 3(6).
15. Khakimovich, T. M. (2024). FINANCIAL AND SUPPORT OF SMALL BUSINESSES BY COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 237-242.
16. Nafisa, R. (2024). Formation of a Strategy for Sustainable Development of the National Economy. *Miasto Przyszłości*, 54, 764-771.
17. Rakhmonkulova, N. (2024). Prospects for the Development of the Economy of Uzbekistan. *JOURNAL OF INTELLECTUAL PRPERTY AND HUMAN RIGHTS*, 3(10), 37-44.
18. Nafisa, R. (2024). Defects in Administration in Economic Development. *International Journal of Formal Education*, 3(9), 17-24.
19. Khalilov, B. B. (2024). MANAGERIAL ACCOUNTING-THE LANGUAGE OF BUSINESS MANAGEMENT. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 249-255.
20. Bahodirovich, K. B. (2024). FINANCIAL LEVERAGE RATIOS AND ANALYSIS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 418-426.
21. Akbarovna, N. N., & Bahodirovich, X. B. (2023). AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARINI TUZISH TARTIBI.
22. Жумаева, З. К. (2016). Эффективность стратегического управления предприятием. *Наука и образование сегодня*, (2 (3)), 60-62.

23. Жумаева, З. К., & Тошев, Ф. З. (2017). Пути дальнейшего совершенствования привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Узбекистана. *Инновационное развитие*, (4), 66-68.

24. Jumaeva, Z. K., & Gafurov, E. O. (2022). Fiscal policy in ensuring the economic security of the state. In *Экономическая безопасность социально-экономических систем: вызовы и возможности* (pp. 358-361).

25. Sodiqova, N. T. R. (2024). KORXONADA KADRLAR SIYOSATINI OQILONA TASHKIL ETISH YO'NALISHLARI. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 54-62.

26. Tohir o'g'li, M. T., & To'rayevna, S. N. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSION SIYOSAT. ZAMONAVIY TA'LIMDA FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR JURNALI, 2(14), 45-53.

27. Turayevna, S. N. (2024). Человеческий Капитал Как Главный Фактор Генерации Экономического Развития В Узбекистане. *Miasto Przyszłości*, 54, 848-856.

28. Akbarovna, N. N. (2024). Oliy Ta'lim Muassasalarining Innovatsion Faoliyat Natijalarini Tijoratlashtirish Muammolari Va Ularni Hal Etish Yo 'Llari. *Miasto Przyszłości*, 54, 857-866.

29. Akbarovna, N. N. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TURIZIMNING O'RNI NAZARIY USLUBIY ASOSLARI. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 63-70.

30. Akbarovna, N. N. (2024). Servis Korxonalarida Xizmat Ko 'Rsatish Sifatini Oshirish Omillari. *Miasto Przyszłości*, 53, 548-557.

31. Jumayeva, Z. B. (2024). ANALYSIS OF MACROECONOMIC INDICATORS. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 230-236.

32. Bustonovna, J. Z. (2024). TIJORAT BANKLARIDA BANK MARKETINGGI VA MIJOZLAR ISHLASHNING INNOVATSION STRATEGIYALARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 102-108.

33. Bustonovna, J. Z. (2024). WAYS OF EFFECTIVE USE OF STATE FINANCIAL RESOURCES IN ENSURING THE STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY. *Gospodarka i Innowacje*, 49, 242-248.

34. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 191-195.

35. Mahmudovna, Q. G. (2024). Raqobatdoshlikni Oshirishda Innovatsion Salohiyatning Ahamiyati.

36. Qudratova, G. (2024). The Importance Of Innovative Activity In Increasing The Competitiveness Of Higher Education Institutions. *Modern Science and Research*, 3(2), 1257-1261.

37. Азимов, Б. Ф. (2024). Инновационные Стратегии Промышленных Предприятий: Факторы Формирования. *Miasto Przyszłości*, 54, 867-877.
38. Fattohevich, A. B., & Davronovna, R. D. (2024). KRAUDFANDING-MINTAQA OLIY TALIM MUASSASALARI ILMIY-INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONALISHI SIFATIDA. *XALQARO KONFERENSIYA VA JURNALLARNI SIFATLI INDEXLASH XIZMATI*, 1(1), 354-360.
39. Азимов, Б. Ф., & Гафарова, Д. Т. (2013). ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА РЕСУРСНЫХ НАЛОГОВ. In *ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ: ПРОБЛЕМЫ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ* (pp. 278-279).
40. Turayevich, I. A. (2024). Milliy Iqtisodiyotga Xorijiy Investitsiyalarni Jalb Qilishda Soliqlarning O'рни. *Miasto Przyszłości*, 54, 1206-1214.
41. Ibragimov, A. T. (2024). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYANI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 116-122.
42. Turayevich, I. A. (2024). Iqtisodiyotga Investitsiyalarni Jalb Qilish Va Boshqarishning O'ziga Xos Xususiyatlari. *Miasto Przyszłości*, 53, 1231-1237.
43. Lolakhon, R. (2024). APPLICATION OF THE 4P CONCEPT IN TOURISM. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 138-145.
44. Rakhimova, L. (2024). THE CONCEPT OF 4P MARKETING. ELEMENTS OF THE MODEL. *Modern Science and Research*, 3(1), 812-816.
45. qizi Bobojonova, M. J. (2023). AGROTURIZMNING IQTISODIYOTDA O 'RNI, SALOHIYATI VA INFRATUZILMASINI YAXSHILASH. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 48-52.
46. Otkirovich, N. S. (2024). Yashil Iqtisodiyotda Raqamli Transformatsiya. *Miasto Przyszłości*, 54, 1356-1364.
47. Sadullayevna, D. M. (2024). BASICS OF DIGITAL MARKETING. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 160-166.
48. Sadilloevna, D. M. (2024). IQTISODIYOTDA INSON TARAQQIYOTI KONSEPSIYASI VA UNI BAHOLASH MEZONLARIDAN FOYDALANISHNING METOLOGIK ASOSLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 161-167.
49. Sadilloevna, D. M. (2024). ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN THE DEVELOPMENT OF THE MODERN ECONOMIC SYSTEM. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 241-248.